

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра педагогіки і психології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи.

« 24 »

09 2014

О.Б. Жильцов

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

3.1.1.2 НЧПП ПСИХОЛОГІЯ ВІКОВА

напряму підготовки 6.020204 «Музичне мистецтво»

Педагогічний інститут

КИЇВ – 2014 рік

Вікова психологія : робоча навчальна програма [для студентів напряму підготовки 6.020204 «Музичне мистецтво»] / О.М. Чигир. – Київський університет імені Бориса Грінченка, 2014 р. – 18 с.

Розробник:

ЧИГИР Олександр Миколайович, кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри педагогіки і психології Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

Робоча програма обговорена і затверджена на засіданні кафедри педагогіки і психології Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

Протокол №2 від 03.09. 2014 року

Завідувач кафедри педагогіки і психології

 Іванюк Г.І.

Заступник директора Педагогічного інституту з науково-методичної та навчальної роботи

 М.А. Машовець
*Горисса звернено з РНПТ.
Стригусь, Машовець*

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів- 3	Галузь знань <i>0101 Педагогічна освіта</i>	Нормативна	
	Напрямок підготовки <i>6.020204 «Музичне мистецтво»</i>		
Модулів – 3	Спеціальність (професійне спрямування): <i>вчитель музичного мистецтва</i>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		2-й	2-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання - <i>дослідницький проект на одну з актуальних проблем вікової психології</i>		Семестр	
Загальна кількість годин – 108 год.		3-й	3-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента - 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <i>«бакалавр»</i>	16 год.	8
		Практичні, семінарські	
		12 год.	4
		Самостійна робота	
		36 год.	88
		Індивідуальні завдання 4 год.	
		Модульний контроль	
		4 год.	-
		Семестровий контроль	
		36 год.	4
		Вид контролю: Екзамен	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни – ознайомити студентів із віковими змінами психіки людини. Це допоможе їм глибше зрозуміти особливості формування Я-концепції людини, її пізнавальної та емоційно-вольової сфери, з'ясувати питання, пов'язані зі становленням комунікативної діяльності людини, розвитком функцій сприймання, мислення, уваги та пам'яті в онтогенезі, що є запорукою ефективної професійної діяльності в якості викладача музичного мистецтва.

Завдання: оволодіти такими базовими поняттями вікової психології, як вікова мінливість, онтогенез, сенситивні періоди, нормативні вікові кризи, психологічне новоутворення вікового періоду, а також основними віковими особливостями людини; сформувати навички практичного застосування знань про психологічний розвиток особистості у професійній діяльності педагога.

За результатами вивчення курсу студент повинен

знати:

- теоретичні підходи до онтогенезу психіки людини;
- основні закономірності вікових змін психіки людини;
- психологічні особливості новонароджених, немовлят, дітей, підлітків, юнацтва, дорослих та людей похилого віку;
- суть вікових криз особистості та шляхи їхнього подолання;
- центральні психологічні новоутворення кожного вікового періоду;
- специфіку діагностичної та корекційної роботи з особами різного віку.

вміти:

- працювати з науковою літературою;
- науково обґрунтовувати власну позицію щодо вікової мінливості психіки людини;
- розрізняти вікові та індивідуальні особливості психіки;
- надавати практичні рекомендації щодо подолання вікових криз особистості з урахуванням вікових відмінностей психіки;
- визначати міру готовності учня до засвоєння нового матеріалу;
- враховуючи вік особистості учня добирати психологічні методи та методики дослідження.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма							Заочна форма					
	усього	у тому числі						усього	у тому числі				
		л	с	лаб	інд	с.р.	МК Р		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Змістовий модуль 1. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ВІКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ													
Тема 1. Вікова психологія як практична галузь знань	9	2	2	-	-	5	-	14	2	-	-	1	11
Тема 2. Онтогенез психіки людини: основні поняття	6	2	-	-	-	4	-	16	2	2	-	1	11
Тема 3. Вікова періодизація життєвого шляху людини	9	2	-	-	1	5	1	11	-	-	-	-	11
Разом за змістовим модулем 1	24	6	2	-	1	14	1	41	4	2	-	2	33
Змістовий модуль 2. ПСИХОЛОГІЯ ДИТИНСТВА													
Тема 4. Психофізіологічний розвиток дитини у пренатальному періоді та в періоді новонародженого (0–1 місяць)	8	2	2	-	-	4	-	11	-	-	-	-	11
Тема 5. Психологія немовлят (1 місяць–2 роки)	9	2	2	-	-	5	-	11	-	-	-	-	11
Тема 6. Психологія дошкільного (2–6 років) та молодшого шкільного (6–12 років)	13	2	2	-	2	5	2	16	2	2	-	1	11
Разом за змістовим модулем 2	30	6	6	-	2	14	2	38	2	2	-	1	33
Змістовий модуль 3. ПСИХОЛОГІЯ ДОРОСЛОСТІ													
Тема 7. Психологія підлітків (12–15 років) та юнацтва (15–21 рік)	8	2	2	-	-	4	-	14	2	-	-	1	11
Тема 8. Психологія дорослості: рання (21–40 років), середня (40–60 років) та пізня (понад 60 років)	10	2	2	-	1	4	1	11	-	-	-	-	11
Разом за змістовим модулем 3	18	4	4	-	1	8	1	25	2	-	-	1	22
екзамен	36							4	-	-	-	-	-
Усього годин	108	16	12	-	4	36	4	108	8	4	-	4	88

4. Програма

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ВІКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Тема 1. Вікова психологія як практична галузь знань

Місце вікової психології в системі психологічних знань. Зв'язок вікової психології з іншими науками.

Об'єкт вікової психології, його специфіка. Предмет вікової психології. Поняття про вік: біологічний, соціальний, психологічний. Структура і динаміка віку. Центральні та часткові психологічні новоутворення віку. Центральна і бічна лінії розвитку. Соціальна ситуація розвитку. Революційні, еволюційні та ситуативні зміни психіки. Поняття про когорту.

Розділи вікової психології: дитяча психологія, підлітково-юнацька психологія, психологія дорослості, психологія людей похилого віку.

Основні теоретичні проблеми та практичні завдання вікової психології. Практичне значення вікової психології.

Історичні витоки вікової психології. Роль античних мислителів у становленні генезисного підходу до психіки людини (Аристотель, Хрисипп, Зенон, Діоген).

Ідеї вікової мінливості психіки у працях чеських (Я. А. Коменський), французьких (Ж.-Ж. Руссо, К. А. Гельвецій), англійських (Дж. Локк), російських (В. М. Татіщев, О. М. Радищев), німецьких (Тідеман) та українських (І. Гізель, Г. Кониський) вчених XVII – XVIII ст.

Зародження нової галузі – вікової психології у XIX ст. Роль біогенетичного закону Е. Геккеля, праць К. Ушинського „Людина як предмет виховання” та В. Прейєра „Душа дитини” у становленні вікової психології.

Завершення формування вікової психології у XX ст. Внесок В. Штерна, К. Гроса, К. Левіна, Е. Шпрангера, Ш. Бюлер, З. Фрейда, А. Біне, А. Валлона, Ж. Піаже, Л. Кольберга, П. Блонського, Л. Виготського, Б. Ананьєва, О. Запорожця, П. Гальперіна, Д. Ельконіна, Г. Люблінської, Л. Обухової, Ст. Холла, Дж. Болдуїна, А. Гезелла, А. Бандури, Е. Еріксона, Д. Левінсона, Р. Гулда у становлення вікової психології як науки. Розвиток вікової психології в Україні (І. Сікорський, М. Ланге, В. Зеньковський, С. Балей, Г. Костюк, С. Максименко).

Рекомендована література:

Основна література: 1,3,4

Додаткова література: 9

Тема 2. Онтогенез психіки людини: основні поняття

Ключові питання онтогенезу психіки людини. Умови психічного розвитку: внутрішні та зовнішні. Чинники психічного розвитку: біологічні та соціальні; нормативні вікові, нормативні історичні та ненормативні. Характер психічного розвитку: неперервний та стрибкоподібний. Природа людини як суб'єкта розвитку: людина як організм та людина як механізм.

Теорії онтогенезу психіки людини. Біологічні теорії: рекапітуляції (Е. Геккель, С. Холл), дозрівання (А. Гезелл), етологічна (К. Лоренц, К. Фріш). Біхевіоральні теорії: оперантного навчання (Б. Скіннер), соціального навчання (Дж. Роттер), соціально-когнітивна (А. Бандура). Когнітивні теорії: генетичної епістемології (Ж. Піаже), інформаційного підходу (Дж. Брунер), культурно-історичного розвитку психіки (Л. Виготський, Д. Ельконін). Психоаналітичні теорії: психосексуальна (З. Фрейд), психосоціальна (Е. Еріксон). Гуманістична теорія (А. Маслоу, К. Роджерс). Екологічна теорія (У. Бронфенбреннер).

Показники когнітивної та психосоціальної сфери психічного розвитку (за Г. Крайг). Показники пізнавальної сфери, системи особистих відносин і оволодіння системою практичних та розумових дій (за Г. Люблінською).

Тенденції та закономірності онтогенезу психіки людини. Сенситивні періоди та вікові кризи.

Рекомендована література:

Основна література: 1,3

Додаткова література: 8

Тема 3. Вікова періодизація життєвого шляху людини

Підходи до вікової періодизації психічного розвитку людини: процесуальний і критеріальний.

Періодизація на основі суттєвих особливостей процесу розвитку (Л. Виготський).

Періодизація за зовнішніми критеріями (Ст. Холл, В. Штерн, Р. Заззо, П. Блонський). Періодизація за внутрішніми критеріями: одним (Ж. Піаже, З. Фройд, Е. Еріксон), двома (О. Леонт'єв, С. Рубінштейн), трьома (Л. Фрідман, І. Кулагіна). Стадії когнітивного розвитку (Ж. Піаже), психосексуального (З. Фройд), психосоціального (Е. Еріксон). Періодизація за зовнішніми та внутрішніми критеріями (Л. Хоффман та ін., Г. Крайг).

Рекомендована література:

Основна література: 1,2,5

Додаткова література: 8,9,10

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ПСИХОЛОГІЯ ДИТИНСТВА

Тема 4. Психофізіологічний розвиток дитини у пренатальному періоді та в періоді новонародженого (0–1 місяць)

Психофізіологічний розвиток дитини у пренатальному періоді та вплив на неї зовнішнього середовища. Досліди П. Хеппера і Рене Ван де Карра.

Криза новонародженого. Період пристосування дитини до нових умов життя. Фізичні стани новонародженого. Сон та його особливості. Поліфазність і парадоксальність сну. Періоди сну.

Вроджені механізми психічного розвитку. Безумовні рефлексії новонародженого. Вроджені перцептивні механізми і програми моторного розвитку. Єдність сенсорних модальностей. Гіпотеза В. М. Аллахвердова про паралельність сенсорно-перцептивного і моторного розвитку.

Розвиток чуттєвого пізнання та емоційної сфери на першому місяці життя. Соціальна посмішка. Комплекс пожвавлення як центральне психологічне новоутворення новонародженого.

Довільна поведінка новонароджених і встановлення стосунків з батьками. Навчання і звикання (габітуація). Перші форми саморегуляції. Явище бондінгу.

Рекомендована література:

Основна література: 1,2,3

Додаткова література: 8

Тема 5. Психологія немовлят (1 місяць–2 роки)

Розвиток сенсомоторики. Зорові й слухові відчуття та сприймання. Рухова активність немовляти. Рухова та образна пам'ять. Розвиток уяви. Символічна репрезентація. Розсіяна та фіксована увага немовляти.

Сенсомоторна стадія розвитку мислення. Циркулярні реакції. Розуміння постійності об'єктів.

Етапи розвитку мовлення: домовленнєвий етап і етап активного мовлення. Холофрази. Ситуативне (автономне) мовлення. Тенденції розвитку мовлення. Умови раннього мовленнєвого розвитку.

Етапи емоційного розвитку немовлят. Перші почуття. Емпатія. Вікові особливості емоцій. Емоційне „зараження”. Страх перед незнайомими людьми і тривога відокремлення.

Спілкування немовлят з дорослими. Відмінності у стилях спілкування матері і батька. Умови виникнення дитячих прихильностей. Ігри немовлят: сенсорні, моторні, паралельні.

Становлення Я-концепції немовлят. Становлення фізичного Я-образу. Побудова схеми „Я – інший”. Орієнтація в соціальних очікуваннях. Статєва ідентифікація. Криза першого року життя: її симптоми та шляхи подолання. Центральні психологічні новоутворення немовлячого віку.

Рекомендована література:

Основна література: 1,2,3

Додаткова література: 8

Тема 6. Психологія дошкільного (2–6 років) та молодшого шкільного (6–12 років) дитинства

Моторний розвиток та засвоєння рухових навичок. Умови моторного навчання.

Сенсорно-перцептивна сфера дитини. Орієнтація у просторі і часі. Роль сприймання казки у психічному розвитку дитини.

Доопераціональна стадія розвитку мислення. Допонятійне та інтуїтивне мислення. Анімізм та егоцентризм дитячого мислення. Символічна репрезентація. Феномени Піаже. Наочно-дійове та наочно-образне мислення. Перші свідомі узагальнення та встановлення причинно-наслідкових зв'язків. Особливості дитячих умовисновків.

Мовленнєвий розвиток у ранньому дитинстві: умови та чинники. Формування звукового боку мовлення. Пасивний та активний словниковий запас дитини. Формування граматичної будови мовлення. Флексія. Причини прискореного розвитку мовлення. Білінгвізм.

Пам'ять дитини. Мимовільний та механічний характер пам'яті. Початок формування довільної пам'яті. Перші мнемічні способи запам'ятовування. Уява дитини. Конкретність, наочність, яскравість і емоційність дитячої уяви. Уявні друзі та їхня роль у психічному розвитку дитини. Увага дитини. Характеристика одноканальної і двоканальної уваги.

Емоційно-почуттєва сфера. Дитячі афекти. Емоційне передбачення. Поява симпатії і антипатії. Дитяче самолюбство. Страхи та тривоги у ранньому дитинстві. Соціальні форми експресії емоцій та почуттів.

Соціальна поведінка дітей. Дитяча агресія та її причини. Асертивна і просоціальна поведінка. Дитяча гра: її різновиди та способи. Роль гри у психічному розвитку дитини.

Інтерналізація соціальних правил і норм поведінки. Моральні судження та їхня аргументація. Моральний реалізм. Засвоєння гендерних схем.

Основні напрями розвитку Я-концепції. Виникнення відчуття „Я сам” та самосвідомості. Криза третього року життя. Центральні психологічні новоутворення раннього дитинства.

Розвиток сенсорно-перцептивної сфери дитини. Довільний характер сприймання. Емоційна забарвленість та ситуативність сприймання.

Довільний та осмислений характер запам'ятовування. Механічна пам'ять. Прийоми запам'ятовування матеріалу. Відтворююча та творча уява дитини. Мимовільний характер уваги. Синдром дефіциту уваги та гіперактивність. Умови підтримання стійкості уваги дитини.

Доопераціональне та конкретно-операціональне мислення дитини. Формування понятійного та теоретичного мислення. Закладання основ наукового типу мислення. Виникнення рефлексії. Метапізнання. Мовленнєвий розвиток. Дислексія.

Формування почуттів. Висока емоційність дитини. Емоційна нестійкість. Страхи та тривоги у пізньому дитинстві. Соціалізація емоційної сфери.

Взаємини з ровесниками і соціальна компетентність. Утворення дитячих груп. Конформність. Стадії розвитку дитячої дружби та її функції. Модель Селмана.

Розвиток соціального пізнання. Соціальні висновки, взаємини, приписи. Концепції морального розвитку дитини Ж. Піаже і К. Кольберга. Моральний релятивізм. Етичний абсолютизм.

Розвиток Я-концепції у пізньому дитинстві. Особливості самооцінки. Характер дитини. Криза сьомого року життя: її симптоми та шляхи подолання. Центральні психологічні новоутворення пізнього дитинства.

Рекомендована література:

Основна література: 1,3,5

Додаткова література: 8

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. ПСИХОЛОГІЯ ДОРОСЛІШАННЯ ТА ДОРОСЛОСТІ

Тема 7. Психологія підлітків (12–15 років) та юнацтва (15–21 рік)

Підлітковий вік у культурному та історичному контексті. Молодіжна культура та субкультура.

Загальні тенденції формування особистості. Центральне психологічне новоутворення у підлітковому віці. Самосвідомість підлітків. Я-концепція та самооцінка підлітків. Зміна зовнішності. Комплекс дисморфоманії. Ідеалістичний бунт. Підлітковий егоцентризм. Криза 13-го року життя: її симптоми та шляхи подолання. Теорія К. Левіна щодо причин підліткової кризи. Вікова сегрегація. Теорія М. Мід і Р. Бенедикт щодо двох типів переходу від дитинства до дорослості.

Підліток у соціальному середовищі. Підліток у сім'ї. Причини конфліктів з батьками та шляхи їхнього вирішення. Спілкування з ровесниками. Причини сором'язливості та самотності. Особливості дружби та товаришування підлітків-хлопців і підлітків-дівчат. Підліткові компанії.

Формування моральних принципів, цінностей та переконань. Рівні морального розвитку підлітків (за Л. Кольбергом).

Емоційно-вольова сфера підлітків. Чинники депресивних станів. Підліткові стреси. Нестійкість емоцій. Агресивна поведінка: умови та чинники.

Розвиток пізнавальних процесів. Довільний характер психічних процесів. Особливості сприймання. Пам'ять у підлітковому віці. Підліткові мрії. Уявна аудиторія. Суперечливість уваги. Стадія формальних операцій розвитку мислення. Критичність, самостійність, логічність і абстрактність мислення.

Формування особистої ідентичності. Статуси ідентичності (за Дж. Марсія). Проблема самовизначення. Пошук сенсу життя. Інтеграція особистості. Я-концепція у юності. Криза юнацького віку: її симптоми та шляхи подолання.

Соціальне середовище. Сімейні взаємини. Індивідуалізація і автономізація. Відчуженість від сім'ї. Соціальна адаптація. Дружба та кохання в юнацькому віці. Побачення. Ранній шлюб.

Переоцінка цінностей. Етика самостійно вироблених моральних принципів. Рівні морального розвитку юнацтва (за Л. Колбергом).

Емоційно-вольова сфера. Зростання стійкості емоцій. Наполегливість і терплячість. Статеві відмінності вольових зусиль.

Пізнавальна сфера. Пам'ять та уява. Роль фантазій у послабленні психологічного напруження. Розвиток дивергентного та творчого мислення.

Рекомендована література:

Основна література: 1,3,5

Додаткова література: 8,9

Тема 8. Психологія дорослості: рання (21–40 років), середня (40–60 років) та пізня (понад 60 років)

Закономірності психічного розвитку в дорослому віці. Теорія двофазного розвитку психічних функцій Б. Г. Ананьєва.

Психологічні проблеми ранньої дорослості. Досягнення особистої ідентичності. Проблема генеративності. Суперечність між інтимністю та ізоляцією. Трикомпонентна теорія кохання Р. Стернберга.

Основні соціальні завдання ранньої дорослості. Створення сім'ї та засвоєння батьківських ролей. Стосунки з дітьми. Професійна кар'єра. Суперечність між роллю матері, дружини і суб'єкта трудової діяльності. Теорія трансформації психології дорослої людини Р. Гулда.

Стадії когнітивного розвитку у дорослості (за У. Шейо). Вікові особливості сенсорно-перцептивної сфери. Вікові коливання пам'яті та уваги. Формування діалектичного мислення. Особливості інтелекту.

Головні соціальні завдання у середній дорослості. Досягнення зрілої громадської та соціальної відповідальності. Переоцінка життєвих цінностей. Зміна соціальних ролей. Криза середини життя. Моделі кризи: нормативна модель (Левінсон, Гоулд), модель переходу (Клаузен, Трол). Погляди Р. Пека на психосоціальний розвиток у середній дорослості.

Когнітивні функції середини життя. Вікові особливості сенсорно-перцептивної сфери, пам'яті та уваги. Інтелектуальні зміни: мінливий і кристалізований інтелект.

Емоційна сфера у середній дорослості.

Причини старіння. Теорії старіння.

Соціально-психологічні зміни в похилому віці. Вихід на пенсію та зміна статусу. Коло спілкування. Стосунки з дітьми та онуками. Життєва мудрість.

Когнітивний розвиток у похилому віці. Особливості сенсорно-перцептивної сфери, пам'яті та уваги. Роль читання у житті людей похилого віку. Згасання інтелекту. Деменція. Хвороба Альцгеймера.

Емоційно-вольові зміни. Депресія та тривоги. Пристосування до важких втрат. Думки про смерть та страх смерті. Стадії погодження з думкою про смерть.

Рекомендована література:

Основна література:1,2,3,5

Додаткова література:6,7

5. Навчально-методична карта дисципліни „Вікова психологія” (рік підготовки – 2, семестр – 3)

Разом: 108 год., лекції – 16 год., семінарські заняття – 12 год., ІНДЗ – 4 год., модульний контроль – 4 год., самостійна робота - 36 год., семестровий контроль – 36 год. Екзамен

Модулі	Змістовий модуль I			Змістовий модуль II			Змістовий модуль III	
Назва модуля	Загальні питання вікової психології			Психологія дитинства			Психологія дорослості	
Кількість балів за модуль	25 балів			84 бали			55 балів	
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	8
Теми лекцій	Вікова психологія як практична галузь знань (2 год.)	Онтогенез психіки людини: основні поняття (2 год.)	Вікова періодизація життєвого шляху людини (2 год.)	Психофізіологічний розвиток дитини у пренатальному періоді та в періоді новонародженого (0–1 місяць) (2 год.)	Психологія немовлят (1 місяць–2 роки) (2 год.)	Психологія дошкільного (2–6 років) та молодшого шкільного (6-12 років) дитинства (2 год.)	Психологія підлітків (12–15 років) та юнацтва (15–21 рік) (2 год.)	Психологія дорослості: рання (21–40 років), середня (40–60 років) та пізня (понад 60 років) (2 год.)
Теми семінарських занять	Вікова психологія як практична галузь знань (11 б.)			Психофізіологічний розвиток дитини у пренатальному періоді та в періоді новонародженого (0–1 місяць) (11 б.)	Психологія немовлят (1 місяць–2 роки) (11 б.)	Психологія дошкільного (2–6 років) та молодшого шкільного (6-12 років) дитинства (11 б.)	Психологія підлітків (12–15 років) та юнацтва (15–21 рік) (2 год.) (11 б.)	Психологія дорослості: рання (21–40 років), середня (40–60 років) та пізня (понад 60 років) (2 год.) (11 б.)
Самостійна робота	20 балів			20 балів				
ІНДЗ	30 балів							
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота 1 25 б.			Модульна контрольна робота 2 25 б.			Модульна контрольна робота 3 25 б.	
Підсумковий контроль	Екзамен (40 балів)							

Загальна кількість балів – 184, розрахунковий К = 3,1

6. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	К-сть годин
1	<p style="text-align: center;">МОДУЛЬ I. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ВІКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ</p> <p style="text-align: center;"><i>Вікова психологія як практична галузь знань</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Побудуйте схему взаємозв'язку вікової психології з іншими галузями психології. 2. Специфіка об'єкту вікової психології. 3. Поняття про вік; його різновиди. 4. Структура віку. Поняття про центральне та часткове психологічне новоутворення, центральну та бічну лінію розвитку. 5. Динаміка віку. Поняття про соціальну ситуацію розвитку. Революційні, еволюційні та ситуативні зміни психіки. <p><i>Рекомендована література:</i> Основна література: 1,3,4 Додаткова література: 9</p>	2
2	<p style="text-align: center;">МОДУЛЬ II. ПСИХОЛОГІЯ ДИТИНСТВА</p> <p style="text-align: center;"><i>Психофізіологічний розвиток дитини у пренатальному періоді та в періоді новонародженого (0–1 місяць)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Психофізіологічний розвиток дитини у пренатальному періоді. Досліди П. Хеппера. 2. Суть кризи новонародженого. Напрями пристосування дитини до нових умов життя. 3. Вроджені механізми психічного розвитку дитини. 4. Явища бондінгу та габітуації. 5. Центральне психологічне новоутворення періоду новонародженого. <p><i>Рекомендована література:</i> Основна література:1,2,3 Додаткова література:8</p>	2
3.	<p style="text-align: center;"><i>Психологія немовлят (1 місяць–2 роки)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Психомоторний розвиток у віці немовляти. Як сенсорна депривація може вплинути на психічний розвиток немовляти? 2. Сенсомоторна стадія розвитку мислення немовлят. Які чинники сприяють створенню оптимального середовища для інтелектуального зростання дитини? 3. У чому полягає відмінність між розумінням мовлення і говорінням? Коли вони виникають? Які етапи їхнього розвитку? 4. Умови виникнення дитячої прихильності. 5. Я-концепція немовляти. Криза першого року життя: її симптоми та шляхи подолання. <p><i>Рекомендована література:</i> Основна література:1,2,3 Додаткова література:8</p>	2
4	<p style="text-align: center;"><i>Психологія дошкільного (2–6 років)та молодшого шкільного (6-12 років) дитинства</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сенсорно-перцептивний розвиток у дошкільному та молодшому шкільному. 2. Вікові особливості пам'яті, уваги, мислення та уяви у дошкільному та молодшому шкільному. 3. Біологічні, соціально-культурні та психологічні чинники дитячих страхів у дошкільному та молодшому шкільному. 4. Криза третього року життя: її симптоми та шляхи подолання. 5. Криза сьомого року життя: її симптоми та шляхи подолання. 	2

	Рекомендована література: Основна література: 1,3,5 Додаткова література: 8	
5	МОДУЛЬ III. Психологія дорослості Психологія підлітків (12–15 років) та юнацтва (15–21 рік) 1. Особливості особистісних рис підлітків. 2. Особливості темпераменту та акцентуацій характеру підлітків. 3. Тривожність та депресивність у підлітковому віці. 4. Формування особистої ідентичності у юнацькому віці. Індивідуалізація та автономізація молоді. 5. Моральний розвиток у підлітковому (конвенційний) та юнацькому (постконвенційний) віці. Рекомендована література: Основна література: 1,3,5 Додаткова література: 8,9	2
6	Психологія дорослості: рання (21–40 років), середня (40–60 років) та пізня (понад 60 років) 1. Закономірності психічного розвитку у дорослому віці (теорії Р. Гулда та У. Шейо, Р.Стернберга). 2. Емоційні зміни у ранній період дорослості. Комплекс Юни та шляхи його подолання. 3. Суть кризи середини життя. Погляди Р. Пека на психосоціальний розвиток у середній дорослості. 4. Емоційна сфера та міжособистісні стосунки у середній дорослості. 5. Теорії старіння. Процес примирення людини похилого віку з думкою про смерть. Рекомендована література: Основна література: 1,2,3,5 Додаткова література: 6,7	2

7. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Провести психодіагностичне дослідження пам'яті дитини за допомогою тесту «Заучування 10 слів» А.Р. Лурії	4
2	Провести психодіагностичне дослідження інтелекту дитини за допомогою методики «Намалюй людину» Ф. Гудинаф	4
3	Провести психодіагностичне дослідження уваги дитини за допомогою методики «Коректурні проби» Б. Бурдона.	4
4	Провести психодіагностичне дослідження мислення дитини за допомогою методики «Класифікація предметів» К. Гольдштейна	4
5	Провести психодіагностичне дослідження особливостей взаємодії в сім'ї дитини за допомогою тесту «Малюнок сім'ї» в модифікації Р. Бернса та С. Кауфмана	4
6	Виміряти рівень шкільної тривожності дитини за допомогою методики «Діагностика рівня шкільної тривожності» Філіпса	4
7	Провести психодіагностичне дослідження особливостей соціальних стосунків дитини за допомогою методики «Незавершені речення» Дж. Сакса	4
8	Провести психодіагностичне дослідження особистості дитини за допомогою методики «Неіснуюча тварина» М.З. Друкаревич.	4
9	Провести психодіагностичне дослідження особистості дитини за допомогою методики «Будинок-дерево-людина» Дж. Бука	4

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання (тижні)
МОДУЛЬ І. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ВІКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ			
Тема 1. Вікова психологія як практична галузь знань	Семінарське заняття, модульний контроль	5	I-II
Тема 2. Історія становлення вікової психології	Індивідуальне заняття	5	I-II
Тема 3. Особливості психологічного обстеження осіб різного віку	Індивідуальне заняття	5	II-III
Тема 4. Онтогенез психіки людини: основні поняття	Індивідуальне заняття	5	II-III
Тема 5. Вікова періодизація психічного розвитку людини	Індивідуальне заняття		
МОДУЛЬ ІІ. ПСИХОЛОГІЯ ДИТИНСТВА			
Тема 6. Психофізіологічний розвиток дитини у пренатальному періоді та в періоді новонародженого (0–1 місяць)	Семінарське заняття, модульний контроль	5	IV-V
Тема 7. Психологія немовлят (1 місяць–2 роки)	Семінарське заняття, індивідуальне заняття	5	V-VI
Тема 8. Психологія дитинства (2–6 років)	Семінарське заняття, індивідуальне заняття	5	VI-VII
Тема 9. Психологія молодшого шкільного віку (6–12 років)	Індивідуальне заняття	5	VI-VII
МОДУЛЬ ІІІ. ПСИХОЛОГІЯ ДОРОСЛОСТІ			
Тема 10. Психологія підлітків (12–15 років)	Семінарське заняття, індивідуальне заняття	5	VII-VIII
Тема 11. Психологія юнацтва (15–21 рік)	Індивідуальне заняття	5	VII-VIII
Тема 12. Психологія ранньої дорослості (21–40 років)	Індивідуальне заняття	5	VIII-IX
Тема 13. Психологія середньої дорослості (40–60 років)	Семінарське заняття, індивідуальне заняття	5	VIII-IX
Тема 14. Психологія пізньої дорослості (понад 60 років)	Індивідуальне заняття, модульний контроль	5	VIII-IX
<i>Разом: 36 год.</i>		<i>Разом: 70 балів</i>	

8. Індивідуальна навчально-дослідна робота

Індивідуальна навчально-дослідна робота є видом позааудиторної індивідуальної діяльності студента, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни. Завершується виконання студентом ІНДЗ прилюдним захистом навчального проекту.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу – це вид науково-дослідної роботи студента, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація,

узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Види ІНДЗ:

Дослідницький проект на одну з актуальних проблем вікової психології (за вибором студентів).

Наприклад: «Розвиток моральних установок дітей дошкільного віку».

Орієнтовна структура проекту – мета: обґрунтувати та розробити систему методів морального виховання дітей молодшого дошкільного віку.

Завдання: з'ясувати поняття «мораль», «моральне виховання», «моральний еталон», «моральні цінності» в теоретичних джерелах;

- розробити методiku дослідження стану морального виховання в освітньому процесі ДНЗ;
- виокремити і обґрунтувати педагогічні умови морального виховання дітей молодшого дошкільного віку;
- підготувати кейс-фоліо (ігри, бесіди, заняття, тематика консультацій для батьків тощо);
- презентація результатів.

Критерії оцінювання та шкалу оцінювання подано відповідно у табл. 8.1 і 8.2.

Таблиця 8.1

Критерії оцінювання ІНДЗ		
№ п/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Чіткість визначення та формування мети проекту	4 бали
2.	Відповідність завдань меті	2 бали
3.	Логічність структури проекту	4 бали
4.	Науковість викладу змісту проекту	4 бали
5.	Адекватність методів меті і завданням проекту	4 бали
6.	Повнота виконання та презентація результатів	5 балів
7.	Презентація проекту кейс-фоліо	7 балів
Разом		30 балів

Шкала оцінювання ІНДЗ

Таблиця 8.2.

Рівень виконання	Кількість балів, що відповідає рівню	Оцінка за традиційною системою
Високий	29-30	Відмінно
Достатній	24-25	Добре
Середній	19-20	Задовільно
Низький	14	Незадовільно

Оцінка з ІНДЗ є обов'язковим балом, який враховується при підсумковому оцінюванні навчальних досягнень студентів з навчальної дисципліни «Основи наукових дослідження».

9. Система поточного та підсумкового контролю знань

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Основи наукових досліджень» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; результату складання екзамену - розширення

кількості підсумкових балів до 204.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до таблиці 9.1. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано у табл. 9.2, табл. 9.3.

Таблиця 9.1

Контроль успішності студентів

Поточне тестування та самостійна робота								Макс. балів	Екзамен	Сума
Форми роботи	Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2			7	40	100
	Лекції	T1	T2	T3	T4	T5	T6			
	1	1	1	1	1	1	1			
Семінарські заняття			10+1	10+1	10+1	10+1	10+1	66		
Самостійна робота	5	5	5	5	5	10	5	36		
МКР	25				25			50		
ІНДЗ - 30								30		
ВСЬОГО – 189 б. РК-3,1								189		

Таблиця 9.2

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Таблиця 9.3.

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Критерії оцінювання
«відмінно»	A	ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
«добре»	B	ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань,

	C	засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.
«задовільно»	D E	ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача.
«незадовільно»	FX F	виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться студентові, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

10. Методи навчання:

– методи стимулювання і мотивації навчальної діяльності (створення ситуації інтересу, пізнавальні ігри, навчальні дискусії, методи заохочення, висунення навчальних вимог);

– методи організації і самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності (лекція, розповідь, пояснення, інструктаж, демонстрування, спостереження за діяльністю вихователів, робота з підручником, виконання вправ, дослідницькі завдання).

11. Методи контролю

- методи контролю і самоконтролю (тестовий контроль, модульні контрольні роботи, графічні роботи, ІНДЗ, самооцінка і самоаналіз).

12. Методичне забезпечення

- опорні конспекти лекцій;
- мультимедійні презентації;
- навчальні посібники;
- робоча навчальна програма;
- збірка тестових і контрольних завдань для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів;

13. Рекомендована література

Основна література

1. Вікова та педагогічна психологія : навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів / О.В. Скрипченко [та ін.]. - 2-е вид., доп. - К. : Каравела, 2009. - 400 с.
2. *Выготский Л. С.* Проблема возрастной периодизации детского развития // Собр. соч. в 6 томах. – Т. 4. – М.: Педагогика, 1984. – С. 244–256.
3. *Заброцький, М. М.* Основи вікової психології : навч. посібник / М. М. Заброцький. - Т. : Навчальна книга - Богдан, 2009. - 112 с.
4. *Максименко С. Д.* Основи генетичної психології. – К., 1998. – С. 9–17, 23–24.
5. *Моргун В. Ф., Ткачева Н. Ю.* Проблема периодизации развития личности в психологии. – М., 1981.

Додаткова література

1. *Арьес Ф.* Человек перед лицом смерти. – М.: Прогресс, 1992.
2. *Бороздина Л. В., Молчанов О. Н.* Особенности самооценки в позднем возрасте // Вестн. Моск. ун-та, 1988. – Сер. 14. – Психология. – № 1. – С. 23–40.
3. *Выготский Л. С.* Проблема возраста // Собр. соч. в 6 т. – Т. 4. – М.: Педагогика, 1984. – С. 249–256.
4. *Кле М.* Психология подростка. Психосексуальное развитие. – М.: Педагогика, 1991.

5. *Кон И. С.* Психология ранней юности. – М.: Просвещение, 1989. – С. 32–50.

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра педагогіки і психології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи.

« 24 »

09 2014

О.Б. Жильцов

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

3.1.1.2 НЧПП ПСИХОЛОГІЯ ВІКОВА

напряму підготовки 6.020204 «Музичне мистецтво»

Педагогічний інститут

КИЇВ – 2014 рік

Вікова психологія : робоча навчальна програма [для студентів напряму підготовки 6.020204 «Музичне мистецтво»] / О.М. Чигир. – Київський університет імені Бориса Грінченка, 2014 р. – 18 с.

Розробник:

ЧИГИР Олександр Миколайович, кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри педагогіки і психології Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

Робоча програма обговорена і затверджена на засіданні кафедри педагогіки і психології Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

Протокол №2 від 03.09. 2014 року

Завідувач кафедри педагогіки і психології

 Іванюк Г.І.

Заступник директора Педагогічного інституту з науково-методичної та навчальної роботи

 М.А. Машовець
*Горисса звернено з РНПТ.
Стриг пофарм. виверено*

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів- 3	Галузь знань <i>0101 Педагогічна освіта</i>	Нормативна	
	Напрямок підготовки <i>6.020204 «Музичне мистецтво»</i>		
Модулів – 3	Спеціальність (професійне спрямування): <i>вчитель музичного мистецтва</i>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		2-й	2-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання - <i>дослідницький проект на одну з актуальних проблем вікової психології</i>		Семестр	
Загальна кількість годин – 108 год.		3-й	3-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента - 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <i>«бакалавр»</i>	16 год.	8
		Практичні, семінарські	
		12 год.	4
		Самостійна робота	
		36 год.	88
		Індивідуальні завдання 4 год.	
		Модульний контроль	
		4 год.	-
		Семестровий контроль	
		36 год.	4
		Вид контролю: Екзамен	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни – ознайомити студентів із віковими змінами психіки людини. Це допоможе їм глибше зрозуміти особливості формування Я-концепції людини, її пізнавальної та емоційно-вольової сфери, з'ясувати питання, пов'язані зі становленням комунікативної діяльності людини, розвитком функцій сприймання, мислення, уваги та пам'яті в онтогенезі, що є запорукою ефективної професійної діяльності в якості викладача музичного мистецтва.

Завдання: оволодіти такими базовими поняттями вікової психології, як вікова мінливість, онтогенез, сенситивні періоди, нормативні вікові кризи, психологічне новоутворення вікового періоду, а також основними віковими особливостями людини; сформувати навички практичного застосування знань про психологічний розвиток особистості у професійній діяльності педагога.

За результатами вивчення курсу студент повинен

знати:

- теоретичні підходи до онтогенезу психіки людини;
- основні закономірності вікових змін психіки людини;
- психологічні особливості новонароджених, немовлят, дітей, підлітків, юнацтва, дорослих та людей похилого віку;
- суть вікових криз особистості та шляхи їхнього подолання;
- центральні психологічні новоутворення кожного вікового періоду;
- специфіку діагностичної та корекційної роботи з особами різного віку.

вміти:

- працювати з науковою літературою;
- науково обґрунтовувати власну позицію щодо вікової мінливості психіки людини;
- розрізняти вікові та індивідуальні особливості психіки;
- надавати практичні рекомендації щодо подолання вікових криз особистості з урахуванням вікових відмінностей психіки;
- визначати міру готовності учня до засвоєння нового матеріалу;
- враховуючи вік особистості учня добирати психологічні методи та методики дослідження.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма							Заочна форма					
	усього	у тому числі						усього	у тому числі				
		л	с	лаб	інд	с.р.	МК Р		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Змістовий модуль 1. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ВІКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ													
Тема 1. Вікова психологія як практична галузь знань	9	2	2	-	-	5	-	14	2	-	-	1	11
Тема 2. Онтогенез психіки людини: основні поняття	6	2	-	-	-	4	-	16	2	2	-	1	11
Тема 3. Вікова періодизація життєвого шляху людини	9	2	-	-	1	5	1	11	-	-	-	-	11
Разом за змістовим модулем 1	24	6	2	-	1	14	1	41	4	2	-	2	33
Змістовий модуль 2. ПСИХОЛОГІЯ ДИТИНСТВА													
Тема 4. Психофізіологічний розвиток дитини у пренатальному періоді та в періоді новонародженого (0–1 місяць)	8	2	2	-	-	4	-	11	-	-	-	-	11
Тема 5. Психологія немовлят (1 місяць–2 роки)	9	2	2	-	-	5	-	11	-	-	-	-	11
Тема 6. Психологія дошкільного (2–6 років) та молодшого шкільного (6–12 років)	13	2	2	-	2	5	2	16	2	2	-	1	11
Разом за змістовим модулем 2	30	6	6	-	2	14	2	38	2	2	-	1	33
Змістовий модуль 3. ПСИХОЛОГІЯ ДОРОСЛОСТІ													
Тема 7. Психологія підлітків (12–15 років) та юнацтва (15–21 рік)	8	2	2	-	-	4	-	14	2	-	-	1	11
Тема 8. Психологія дорослості: рання (21–40 років), середня (40–60 років) та пізня (понад 60 років)	10	2	2	-	1	4	1	11	-	-	-	-	11
Разом за змістовим модулем 3	18	4	4	-	1	8	1	25	2	-	-	1	22
екзамен	36							4	-	-	-	-	-
Усього годин	108	16	12	-	4	36	4	108	8	4	-	4	88

4. Програма

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ВІКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Тема 1. Вікова психологія як практична галузь знань

Місце вікової психології в системі психологічних знань. Зв'язок вікової психології з іншими науками.

Об'єкт вікової психології, його специфіка. Предмет вікової психології. Поняття про вік: біологічний, соціальний, психологічний. Структура і динаміка віку. Центральні та часткові психологічні новоутворення віку. Центральна і бічна лінії розвитку. Соціальна ситуація розвитку. Революційні, еволюційні та ситуативні зміни психіки. Поняття про когорту.

Розділи вікової психології: дитяча психологія, підлітково-юнацька психологія, психологія дорослості, психологія людей похилого віку.

Основні теоретичні проблеми та практичні завдання вікової психології. Практичне значення вікової психології.

Історичні витоки вікової психології. Роль античних мислителів у становленні генезисного підходу до психіки людини (Аристотель, Хрисипп, Зенон, Діоген).

Ідеї вікової мінливості психіки у працях чеських (Я. А. Коменський), французьких (Ж.-Ж. Руссо, К. А. Гельвецій), англійських (Дж. Локк), російських (В. М. Татіщев, О. М. Радищев), німецьких (Тідеман) та українських (І. Гізель, Г. Кониський) вчених XVII – XVIII ст.

Зародження нової галузі – вікової психології у XIX ст. Роль біогенетичного закону Е. Геккеля, праць К. Ушинського „Людина як предмет виховання” та В. Прейєра „Душа дитини” у становленні вікової психології.

Завершення формування вікової психології у XX ст. Внесок В. Штерна, К. Гроса, К. Левіна, Е. Шпрангера, Ш. Бюлер, З. Фрейда, А. Біне, А. Валлона, Ж. Піаже, Л. Кольберга, П. Блонського, Л. Виготського, Б. Ананьєва, О. Запорожця, П. Гальперіна, Д. Ельконіна, Г. Люблінської, Л. Обухової, Ст. Холла, Дж. Болдуїна, А. Гезелла, А. Бандури, Е. Еріксона, Д. Левінсона, Р. Гулда у становлення вікової психології як науки. Розвиток вікової психології в Україні (І. Сікорський, М. Ланге, В. Зеньковський, С. Балей, Г. Костюк, С. Максименко).

Рекомендована література:

Основна література: 1,3,4

Додаткова література: 9

Тема 2. Онтогенез психіки людини: основні поняття

Ключові питання онтогенезу психіки людини. Умови психічного розвитку: внутрішні та зовнішні. Чинники психічного розвитку: біологічні та соціальні; нормативні вікові, нормативні історичні та ненормативні. Характер психічного розвитку: неперервний та стрибкоподібний. Природа людини як суб'єкта розвитку: людина як організм та людина як механізм.

Теорії онтогенезу психіки людини. Біологічні теорії: рекапітуляції (Е. Геккель, С. Холл), дозрівання (А. Гезелл), етологічна (К. Лоренц, К. Фріш). Біхевіоральні теорії: оперантного навчання (Б. Скіннер), соціального навчання (Дж. Роттер), соціально-когнітивна (А. Бандура). Когнітивні теорії: генетичної епістемології (Ж. Піаже), інформаційного підходу (Дж. Брунер), культурно-історичного розвитку психіки (Л. Виготський, Д. Ельконін). Психоаналітичні теорії: психосексуальна (З. Фрейд), психосоціальна (Е. Еріксон). Гуманістична теорія (А. Маслоу, К. Роджерс). Екологічна теорія (У. Бронфенбреннер).

Показники когнітивної та психосоціальної сфери психічного розвитку (за Г. Крайг). Показники пізнавальної сфери, системи особистих відносин і оволодіння системою практичних та розумових дій (за Г. Люблінською).

Тенденції та закономірності онтогенезу психіки людини. Сенситивні періоди та вікові кризи.

Рекомендована література:

Основна література: 1,3

Додаткова література: 8

Тема 3. Вікова періодизація життєвого шляху людини

Підходи до вікової періодизації психічного розвитку людини: процесуальний і критеріальний.

Періодизація на основі суттєвих особливостей процесу розвитку (Л. Виготський).

Періодизація за зовнішніми критеріями (Ст. Холл, В. Штерн, Р. Заззо, П. Блонський).
Періодизація за внутрішніми критеріями: одним (Ж. Піаже, З. Фройд, Е. Еріксон), двома (О. Леонт'єв, С. Рубінштейн), трьома (Л. Фрідман, І. Кулагіна). Стадії когнітивного розвитку (Ж. Піаже), психосексуального (З. Фройд), психосоціального (Е. Еріксон). Періодизація за зовнішніми та внутрішніми критеріями (Л. Хоффман та ін., Г. Крайг).

Рекомендована література:

Основна література: 1,2,5

Додаткова література: 8,9,10

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ПСИХОЛОГІЯ ДИТИНСТВА

Тема 4. Психофізіологічний розвиток дитини у пренатальному періоді та в періоді новонародженого (0–1 місяць)

Психофізіологічний розвиток дитини у пренатальному періоді та вплив на неї зовнішнього середовища. Досліди П. Хеппера і Рене Ван де Карра.

Криза новонародженого. Період пристосування дитини до нових умов життя. Фізичні стани новонародженого. Сон та його особливості. Поліфазність і парадоксальність сну. Періоди сну.

Вроджені механізми психічного розвитку. Безумовні рефлексії новонародженого. Вроджені перцептивні механізми і програми моторного розвитку. Єдність сенсорних модальностей. Гіпотеза В. М. Аллахвердова про паралельність сенсорно-перцептивного і моторного розвитку.

Розвиток чуттєвого пізнання та емоційної сфери на першому місяці життя. Соціальна посмішка. Комплекс пожвавлення як центральне психологічне новоутворення новонародженого.

Довільна поведінка новонароджених і встановлення стосунків з батьками. Навчання і звикання (габітуація). Перші форми саморегуляції. Явище бондінгу.

Рекомендована література:

Основна література: 1,2,3

Додаткова література: 8

Тема 5. Психологія немовлят (1 місяць–2 роки)

Розвиток сенсомоторики. Зорові й слухові відчуття та сприймання. Рухова активність немовляти. Рухова та образна пам'ять. Розвиток уяви. Символічна репрезентація. Розсіяна та фіксована увага немовляти.

Сенсомоторна стадія розвитку мислення. Циркулярні реакції. Розуміння постійності об'єктів.

Етапи розвитку мовлення: домовленнєвий етап і етап активного мовлення. Холофрази. Ситуативне (автономне) мовлення. Тенденції розвитку мовлення. Умови раннього мовленнєвого розвитку.

Етапи емоційного розвитку немовлят. Перші почуття. Емпатія. Вікові особливості емоцій. Емоційне „зараження”. Страх перед незнайомими людьми і тривога відокремлення.

Спілкування немовлят з дорослими. Відмінності у стилях спілкування матері і батька. Умови виникнення дитячих прихильностей. Ігри немовлят: сенсорні, моторні, паралельні.

Становлення Я-концепції немовлят. Становлення фізичного Я-образу. Побудова схеми „Я – інший”. Орієнтація в соціальних очікуваннях. Статєва ідентифікація. Криза першого року життя: її симптоми та шляхи подолання. Центральні психологічні новоутворення немовлячого віку.

Рекомендована література:

Основна література: 1,2,3

Додаткова література: 8

Тема 6. Психологія дошкільного (2–6 років) та молодшого шкільного (6–12 років) дитинства

Моторний розвиток та засвоєння рухових навичок. Умови моторного навчання.

Сенсорно-перцептивна сфера дитини. Орієнтація у просторі і часі. Роль сприймання казки у психічному розвитку дитини.

Доопераціональна стадія розвитку мислення. Допонятійне та інтуїтивне мислення. Анімізм та егоцентризм дитячого мислення. Символічна репрезентація. Феномени Піаже. Наочно-дійове та наочно-образне мислення. Перші свідомі узагальнення та встановлення причинно-наслідкових зв'язків. Особливості дитячих умовисновків.

Мовленнєвий розвиток у ранньому дитинстві: умови та чинники. Формування звукового боку мовлення. Пасивний та активний словниковий запас дитини. Формування граматичної будови мовлення. Флексія. Причини прискореного розвитку мовлення. Білінгвізм.

Пам'ять дитини. Мимовільний та механічний характер пам'яті. Початок формування довільної пам'яті. Перші мнемічні способи запам'ятовування. Уява дитини. Конкретність, наочність, яскравість і емоційність дитячої уяви. Уявні друзі та їхня роль у психічному розвитку дитини. Увага дитини. Характеристика одноканальної і двоканальної уваги.

Емоційно-почуттєва сфера. Дитячі афекти. Емоційне передбачення. Поява симпатії і антипатії. Дитяче самолюбство. Страху та тривоги у ранньому дитинстві. Соціальні форми експресії емоцій та почуттів.

Соціальна поведінка дітей. Дитяча агресія та її причини. Асертивна і просоціальна поведінка. Дитяча гра: її різновиди та способи. Роль гри у психічному розвитку дитини.

Інтерналізація соціальних правил і норм поведінки. Моральні судження та їхня аргументація. Моральний реалізм. Засвоєння гендерних схем.

Основні напрями розвитку Я-концепції. Виникнення відчуття „Я сам” та самосвідомості. Криза третього року життя. Центральні психологічні новоутворення раннього дитинства.

Розвиток сенсорно-перцептивної сфери дитини. Довільний характер сприймання. Емоційна забарвленість та ситуативність сприймання.

Довільний та осмислений характер запам'ятовування. Механічна пам'ять. Прийоми запам'ятовування матеріалу. Відтворююча та творча уява дитини. Мимовільний характер уваги. Синдром дефіциту уваги та гіперактивність. Умови підтримання стійкості уваги дитини.

Доопераціональне та конкретно-операціональне мислення дитини. Формування понятійного та теоретичного мислення. Закладання основ наукового типу мислення. Виникнення рефлексії. Метапізнання. Мовленнєвий розвиток. Дислексія.

Формування почуттів. Висока емоційність дитини. Емоційна нестійкість. Страху та тривоги у пізньому дитинстві. Соціалізація емоційної сфери.

Взаємини з ровесниками і соціальна компетентність. Утворення дитячих груп. Конформність. Стадії розвитку дитячої дружби та її функції. Модель Селмана.

Розвиток соціального пізнання. Соціальні висновки, взаємини, приписи. Концепції морального розвитку дитини Ж. Піаже і К. Кольберга. Моральний релятивізм. Етичний абсолютизм.

Розвиток Я-концепції у пізньому дитинстві. Особливості самооцінки. Характер дитини. Криза сьомого року життя: її симптоми та шляхи подолання. Центральні психологічні новоутворення пізнього дитинства.

Рекомендована література:

Основна література: 1,3,5

Додаткова література: 8

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. ПСИХОЛОГІЯ ДОРОСЛІШАННЯ ТА ДОРОСЛОСТІ

Тема 7. Психологія підлітків (12–15 років) та юнацтва (15–21 рік)

Підлітковий вік у культурному та історичному контексті. Молодіжна культура та субкультура.

Загальні тенденції формування особистості. Центральне психологічне новоутворення у підлітковому віці. Самосвідомість підлітків. Я-концепція та самооцінка підлітків. Зміна зовнішності. Комплекс дисморфоманії. Ідеалістичний бунт. Підлітковий егоцентризм. Криза 13-го року життя: її симптоми та шляхи подолання. Теорія К. Левіна щодо причин підліткової кризи. Вікова сегрегація. Теорія М. Мід і Р. Бенедикт щодо двох типів переходу від дитинства до дорослості.

Підліток у соціальному середовищі. Підліток у сім'ї. Причини конфліктів з батьками та шляхи їхнього вирішення. Спілкування з ровесниками. Причини сором'язливості та самотності. Особливості дружби та товаришування підлітків-хлопців і підлітків-дівчат. Підліткові компанії.

Формування моральних принципів, цінностей та переконань. Рівні морального розвитку підлітків (за Л. Кольбергом).

Емоційно-вольова сфера підлітків. Чинники депресивних станів. Підліткові стреси. Нестійкість емоцій. Агресивна поведінка: умови та чинники.

Розвиток пізнавальних процесів. Довільний характер психічних процесів. Особливості сприймання. Пам'ять у підлітковому віці. Підліткові мрії. Уявна аудиторія. Суперечливість уваги. Стадія формальних операцій розвитку мислення. Критичність, самостійність, логічність і абстрактність мислення.

Формування особистої ідентичності. Статуси ідентичності (за Дж. Марсія). Проблема самовизначення. Пошук сенсу життя. Інтеграція особистості. Я-концепція у юності. Криза юнацького віку: її симптоми та шляхи подолання.

Соціальне середовище. Сімейні взаємини. Індивідуалізація і автономізація. Відчуженість від сім'ї. Соціальна адаптація. Дружба та кохання в юнацькому віці. Побачення. Ранній шлюб.

Переоцінка цінностей. Етика самостійно вироблених моральних принципів. Рівні морального розвитку юнацтва (за Л. Колбергом).

Емоційно-вольова сфера. Зростання стійкості емоцій. Наполегливість і терплячість. Статеві відмінності вольових зусиль.

Пізнавальна сфера. Пам'ять та уява. Роль фантазій у послабленні психологічного напруження. Розвиток дивергентного та творчого мислення.

Рекомендована література:

Основна література: 1,3,5

Додаткова література: 8,9

Тема 8. Психологія дорослості: рання (21–40 років), середня (40–60 років) та пізня (понад 60 років)

Закономірності психічного розвитку в дорослому віці. Теорія двофазного розвитку психічних функцій Б. Г. Ананьєва.

Психологічні проблеми ранньої дорослості. Досягнення особистої ідентичності. Проблема генеративності. Суперечність між інтимністю та ізоляцією. Трикомпонентна теорія кохання Р. Стернберга.

Основні соціальні завдання ранньої дорослості. Створення сім'ї та засвоєння батьківських ролей. Стосунки з дітьми. Професійна кар'єра. Суперечність між роллю матері, дружини і суб'єкта трудової діяльності. Теорія трансформації психології дорослої людини Р. Гулда.

Стадії когнітивного розвитку у дорослості (за У. Шейо). Вікові особливості сенсорно-перцептивної сфери. Вікові коливання пам'яті та уваги. Формування діалектичного мислення. Особливості інтелекту.

Головні соціальні завдання у середній дорослості. Досягнення зрілої громадської та соціальної відповідальності. Переоцінка життєвих цінностей. Зміна соціальних ролей. Криза середини життя. Моделі кризи: нормативна модель (Левінсон, Гоулд), модель переходу (Клаузен, Трол). Погляди Р. Пека на психосоціальний розвиток у середній дорослості.

Когнітивні функції середини життя. Вікові особливості сенсорно-перцептивної сфери, пам'яті та уваги. Інтелектуальні зміни: мінливий і кристалізований інтелект.

Емоційна сфера у середній дорослості.

Причини старіння. Теорії старіння.

Соціально-психологічні зміни в похилому віці. Вихід на пенсію та зміна статусу. Коло спілкування. Стосунки з дітьми та онуками. Життєва мудрість.

Когнітивний розвиток у похилому віці. Особливості сенсорно-перцептивної сфери, пам'яті та уваги. Роль читання у житті людей похилого віку. Згасання інтелекту. Деменція. Хвороба Альцгеймера.

Емоційно-вольові зміни. Депресія та тривоги. Пристосування до важких втрат. Думки про смерть та страх смерті. Стадії погодження з думкою про смерть.

Рекомендована література:

Основна література:1,2,3,5

Додаткова література:6,7

5. Навчально-методична карта дисципліни „Вікова психологія” (рік підготовки – 2, семестр – 3)

Разом: 108 год., лекції – 16 год., семінарські заняття – 12 год., ІНДЗ – 4 год., модульний контроль – 4 год., самостійна робота - 36 год., семестровий контроль – 36 год. Екзамен

Модулі	Змістовий модуль I			Змістовий модуль II			Змістовий модуль III	
Назва модуля	Загальні питання вікової психології			Психологія дитинства			Психологія дорослості	
Кількість балів за модуль	25 балів			84 бали			55 балів	
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	8
Теми лекцій	Вікова психологія як практична галузь знань (2 год.)	Онтогенез психіки людини: основні поняття (2 год.)	Вікова періодизація життєвого шляху людини (2 год.)	Психофізіологічний розвиток дитини у пренатальному періоді та в періоді новонародженого (0–1 місяць) (2 год.)	Психологія немовлят (1 місяць–2 роки) (2 год.)	Психологія дошкільного (2–6 років) та молодшого шкільного (6-12 років) дитинства (2 год.)	Психологія підлітків (12–15 років) та юнацтва (15–21 рік) (2 год.)	Психологія дорослості: рання (21–40 років), середня (40–60 років) та пізня (понад 60 років) (2 год.)
Теми семінарських занять	Вікова психологія як практична галузь знань (11 б.)			Психофізіологічний розвиток дитини у пренатальному періоді та в періоді новонародженого (0–1 місяць) (11 б.)	Психологія немовлят (1 місяць–2 роки) (11 б.)	Психологія дошкільного (2–6 років) та молодшого шкільного (6-12 років) дитинства (11 б.)	Психологія підлітків (12–15 років) та юнацтва (15–21 рік) (2 год.) (11 б.)	Психологія дорослості: рання (21–40 років), середня (40–60 років) та пізня (понад 60 років) (2 год.) (11 б.)
Самостійна робота	20 балів			20 балів				
ІНДЗ	30 балів							
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота 1 25 б.			Модульна контрольна робота 2 25 б.			Модульна контрольна робота 3 25 б.	
Підсумковий контроль	Екзамен (40 балів)							

Загальна кількість балів – 184, розрахунковий К = 3,1

6. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	К-сть годин
1	<p style="text-align: center;">МОДУЛЬ I. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ВІКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ</p> <p style="text-align: center;"><i>Вікова психологія як практична галузь знань</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Побудуйте схему взаємозв'язку вікової психології з іншими галузями психології. 2. Специфіка об'єкту вікової психології. 3. Поняття про вік; його різновиди. 4. Структура віку. Поняття про центральне та часткове психологічне новоутворення, центральну та бічну лінію розвитку. 5. Динаміка віку. Поняття про соціальну ситуацію розвитку. Революційні, еволюційні та ситуативні зміни психіки. <p><i>Рекомендована література:</i> Основна література: 1,3,4 Додаткова література: 9</p>	2
2	<p style="text-align: center;">МОДУЛЬ II. ПСИХОЛОГІЯ ДИТИНСТВА</p> <p style="text-align: center;"><i>Психофізіологічний розвиток дитини у пренатальному періоді та в періоді новонародженого (0–1 місяць)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Психофізіологічний розвиток дитини у пренатальному періоді. Досліди П. Хеппера. 2. Суть кризи новонародженого. Напрями пристосування дитини до нових умов життя. 3. Вроджені механізми психічного розвитку дитини. 4. Явища бондінгу та габітуації. 5. Центральне психологічне новоутворення періоду новонародженого. <p><i>Рекомендована література:</i> Основна література:1,2,3 Додаткова література:8</p>	2
3.	<p style="text-align: center;"><i>Психологія немовлят (1 місяць–2 роки)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Психомоторний розвиток у віці немовляти. Як сенсорна депривація може вплинути на психічний розвиток немовляти? 2. Сенсомоторна стадія розвитку мислення немовлят. Які чинники сприяють створенню оптимального середовища для інтелектуального зростання дитини? 3. У чому полягає відмінність між розумінням мовлення і говорінням? Коли вони виникають? Які етапи їхнього розвитку? 4. Умови виникнення дитячої прихильності. 5. Я-концепція немовляти. Криза першого року життя: її симптоми та шляхи подолання. <p><i>Рекомендована література:</i> Основна література:1,2,3 Додаткова література:8</p>	2
4	<p style="text-align: center;"><i>Психологія дошкільного (2–6 років) та молодшого шкільного (6-12 років) дитинства</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сенсорно-перцептивний розвиток у дошкільному та молодшому шкільному. 2. Вікові особливості пам'яті, уваги, мислення та уяви у дошкільному та молодшому шкільному. 3. Біологічні, соціально-культурні та психологічні чинники дитячих страхів у дошкільному та молодшому шкільному. 4. Криза третього року життя: її симптоми та шляхи подолання. 5. Криза сьомого року життя: її симптоми та шляхи подолання. 	2

	Рекомендована література: Основна література: 1,3,5 Додаткова література: 8	
5	МОДУЛЬ III. Психологія дорослості Психологія підлітків (12–15 років) та юнацтва (15–21 рік) 1. Особливості особистісних рис підлітків. 2. Особливості темпераменту та акцентуацій характеру підлітків. 3. Тривожність та депресивність у підлітковому віці. 4. Формування особистої ідентичності у юнацькому віці. Індивідуалізація та автономізація молоді. 5. Моральний розвиток у підлітковому (конвенційний) та юнацькому (постконвенційний) віці. Рекомендована література: Основна література: 1,3,5 Додаткова література: 8,9	2
6	Психологія дорослості: рання (21–40 років), середня (40–60 років) та пізня (понад 60 років) 1. Закономірності психічного розвитку у дорослому віці (теорії Р. Гулда та У. Шейо, Р.Стернберга). 2. Емоційні зміни у ранній період дорослості. Комплекс Юни та шляхи його подолання. 3. Суть кризи середини життя. Погляди Р. Пека на психосоціальний розвиток у середній дорослості. 4. Емоційна сфера та міжособистісні стосунки у середній дорослості. 5. Теорії старіння. Процес примирення людини похилого віку з думкою про смерть. Рекомендована література: Основна література: 1,2,3,5 Додаткова література: 6,7	2

7. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Провести психодіагностичне дослідження пам'яті дитини за допомогою тесту «Заучування 10 слів» А.Р. Лурії	4
2	Провести психодіагностичне дослідження інтелекту дитини за допомогою методики «Намалюй людину» Ф. Гудинаф	4
3	Провести психодіагностичне дослідження уваги дитини за допомогою методики «Коректурні проби» Б. Бурдона.	4
4	Провести психодіагностичне дослідження мислення дитини за допомогою методики «Класифікація предметів» К. Гольдштейна	4
5	Провести психодіагностичне дослідження особливостей взаємодії в сім'ї дитини за допомогою тесту «Малюнок сім'ї» в модифікації Р. Бернса та С. Кауфмана	4
6	Виміряти рівень шкільної тривожності дитини за допомогою методики «Діагностика рівня шкільної тривожності» Філіпса	4
7	Провести психодіагностичне дослідження особливостей соціальних стосунків дитини за допомогою методики «Незавершені речення» Дж. Сакса	4
8	Провести психодіагностичне дослідження особистості дитини за допомогою методики «Неіснуюча тварина» М.З. Друкаревич.	4
9	Провести психодіагностичне дослідження особистості дитини за допомогою методики «Будинок-дерево-людина» Дж. Бука	4

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання (тижні)
МОДУЛЬ І. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ВІКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ			
Тема 1. Вікова психологія як практична галузь знань	Семінарське заняття, модульний контроль	5	I-II
Тема 2. Історія становлення вікової психології	Індивідуальне заняття	5	I-II
Тема 3. Особливості психологічного обстеження осіб різного віку	Індивідуальне заняття	5	II-III
Тема 4. Онтогенез психіки людини: основні поняття	Індивідуальне заняття	5	II-III
Тема 5. Вікова періодизація психічного розвитку людини	Індивідуальне заняття		
МОДУЛЬ ІІ. ПСИХОЛОГІЯ ДИТИНСТВА			
Тема 6. Психофізіологічний розвиток дитини у пренатальному періоді та в періоді новонародженого (0–1 місяць)	Семінарське заняття, модульний контроль	5	IV-V
Тема 7. Психологія немовлят (1 місяць–2 роки)	Семінарське заняття, індивідуальне заняття	5	V-VI
Тема 8. Психологія дитинства (2–6 років)	Семінарське заняття, індивідуальне заняття	5	VI-VII
Тема 9. Психологія молодшого шкільного віку (6–12 років)	Індивідуальне заняття	5	VI-VII
МОДУЛЬ ІІІ. ПСИХОЛОГІЯ ДОРОСЛОСТІ			
Тема 10. Психологія підлітків (12–15 років)	Семінарське заняття, індивідуальне заняття	5	VII-VIII
Тема 11. Психологія юнацтва (15–21 рік)	Індивідуальне заняття	5	VII-VIII
Тема 12. Психологія ранньої дорослості (21–40 років)	Індивідуальне заняття	5	VIII-IX
Тема 13. Психологія середньої дорослості (40–60 років)	Семінарське заняття, індивідуальне заняття	5	VIII-IX
Тема 14. Психологія пізньої дорослості (понад 60 років)	Індивідуальне заняття, модульний контроль	5	VIII-IX
<i>Разом: 36 год.</i>		<i>Разом: 70 балів</i>	

8. Індивідуальна навчально-дослідна робота

Індивідуальна навчально-дослідна робота є видом позааудиторної індивідуальної діяльності студента, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни. Завершується виконання студентом ІНДЗ прилюдним захистом навчального проекту.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу – це вид науково-дослідної роботи студента, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація,

узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Види ІНДЗ:

Дослідницький проект на одну з актуальних проблем вікової психології (за вибором студентів).

Наприклад: «Розвиток моральних установок дітей дошкільного віку».

Орієнтовна структура проекту – мета: обґрунтувати та розробити систему методів морального виховання дітей молодшого дошкільного віку.

Завдання: з'ясувати поняття «мораль», «моральне виховання», «моральний еталон», «моральні цінності» в теоретичних джерелах;

- розробити методiku дослідження стану морального виховання в освітньому процесі ДНЗ;
- виокремити і обґрунтувати педагогічні умови морального виховання дітей молодшого дошкільного віку;
- підготувати кейс-фоліо (ігри, бесіди, заняття, тематика консультацій для батьків тощо);
- презентація результатів.

Критерії оцінювання та шкалу оцінювання подано відповідно у табл. 8.1 і 8.2.

Таблиця 8.1

Критерії оцінювання ІНДЗ		
№ п/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Чіткість визначення та формування мети проекту	4 бали
2.	Відповідність завдань меті	2 бали
3.	Логічність структури проекту	4 бали
4.	Науковість викладу змісту проекту	4 бали
5.	Адекватність методів меті і завданням проекту	4 бали
6.	Повнота виконання та презентація результатів	5 балів
7.	Презентація проекту кейс-фоліо	7 балів
Разом		30 балів

Шкала оцінювання ІНДЗ

Таблиця 8.2.

Рівень виконання	Кількість балів, що відповідає рівню	Оцінка за традиційною системою
Високий	29-30	Відмінно
Достатній	24-25	Добре
Середній	19-20	Задовільно
Низький	14	Незадовільно

Оцінка з ІНДЗ є обов'язковим балом, який враховується при підсумковому оцінюванні навчальних досягнень студентів з навчальної дисципліни «Основи наукових дослідження».

9. Система поточного та підсумкового контролю знань

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Основи наукових досліджень» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; результату складання екзамену - розширення

кількості підсумкових балів до 204.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до таблиці 9.1. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано у табл. 9.2, табл. 9.3.

Таблиця 9.1

Контроль успішності студентів

Поточне тестування та самостійна робота								Макс. балів	Екзамен	Сума
Форми роботи	Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2			7	40	100
Лекції	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7			
	1	1	1	1	1	1	1			
Семінарські заняття			10+1	10+1	10+1	10+1	10+1	66		
Самостійна робота	5	5	5	5	5	10	5	36		
МКР	25				25			50		
ІНДЗ - 30								30		
ВСЬОГО – 189 б. РК-3,1								189		

Таблиця 9.2

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Таблиця 9.3.

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Критерії оцінювання
«відмінно»	A	ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
«добре»	B	ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань,

	C	засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.
«задовільно»	D E	ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача.
«незадовільно»	FX F	виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться студентові, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

10. Методи навчання:

– методи стимулювання і мотивації навчальної діяльності (створення ситуації інтересу, пізнавальні ігри, навчальні дискусії, методи заохочення, висунення навчальних вимог);

– методи організації і самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності (лекція, розповідь, пояснення, інструктаж, демонстрування, спостереження за діяльністю вихователів, робота з підручником, виконання вправ, дослідницькі завдання).

11. Методи контролю

- методи контролю і самоконтролю (тестовий контроль, модульні контрольні роботи, графічні роботи, ІНДЗ, самооцінка і самоаналіз).

12. Методичне забезпечення

- опорні конспекти лекцій;
- мультимедійні презентації;
- навчальні посібники;
- робоча навчальна програма;
- збірка тестових і контрольних завдань для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів;

13. Рекомендована література

Основна література

1. Вікова та педагогічна психологія : навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів / О.В. Скрипченко [та ін.]. - 2-е вид., доп. - К. : Каравела, 2009. - 400 с.
2. *Выготский Л. С.* Проблема возрастной периодизации детского развития // Собр. соч. в 6 томах. – Т. 4. – М.: Педагогика, 1984. – С. 244–256.
3. *Заброцький, М. М.* Основи вікової психології : навч. посібник / М. М. Заброцький. - Т. : Навчальна книга - Богдан, 2009. - 112 с.
4. *Максименко С. Д.* Основи генетичної психології. – К., 1998. – С. 9–17, 23–24.
5. *Моргун В. Ф., Ткачева Н. Ю.* Проблема периодизации развития личности в психологии. – М., 1981.

Додаткова література

1. *Аръес Ф.* Человек перед лицом смерти. – М.: Прогресс, 1992.
2. *Бороздина Л. В., Молчанов О. Н.* Особенности самооценки в позднем возрасте // Вестн. Моск. ун-та, 1988. – Сер. 14. – Психология. – № 1. – С. 23–40.
3. *Выготский Л. С.* Проблема возраста // Собр. соч. в 6 т. – Т. 4. – М.: Педагогика, 1984. – С. 249–256.
4. *Кле М.* Психология подростка. Психосексуальное развитие. – М.: Педагогика, 1991.

5. *Кон И. С.* Психология ранней юности. – М.: Просвещение, 1989. – С. 32–50.